

1922 - 1944

*Pa je vendar sreča biti mlad,
biti mlad in poln nad!*

(Naša pesem)

Pisma, ostalo korespondenco, rokopise njegovih pesmi, šolske zvezke, fotografije in dokumente Karla Destovnika Kajuha hranimo v naši digitalni domoznanski zbirki. Dostopni so na posebnem računalniku na domoznanskem oddelku v Mestni knjižnici Velenje.

Avtorica: Andreja Jurkovnik

Oblikovalec: Peter Groznik - Peč

KNJIŽNICA
KNJIŽNICA VELENJE

Destovnikov rod izvira iz majhne vasi Skorno pri Šoštanju. Domačijo so imenovali pri Kajuhi. Ime izhaja iz besede kanja, ptice s tenkimi ušesi, ki ničesar ne presliši in z ostrimi očmi, ki ničesar ne spregledajo. Od tod poznejše pesnikovo umetniško ime. Kajuhev ded je bil izučen čevljar in se je kot usnjarski delavec zaposlil v Woschnaggovi tovarni usnja. Njegov sin Jože, Kajuhev oče, je bil glasbeno nadarjen in inteligenten človek. Sodeloval je v provincialni kulturnoprosvetni dejavnosti v Šoštanju, predvsem ga je veselilo igranje na podeželskem gledališkem odru. Tu se je tudi zbližal z Marijo Vasletovo, hčerjo premožnega šoštanjskega meščana.

Karel Destovnik se je rodil 13. decembra 1922. Mlada družina se je na začetku spopadala s precejšnjimi težavami, saj je poroka hčere bogatih staršev s sinom delavca - proletarca dodobra razburila duhove malega mesteca Šoštanj. Ko je bil Karli, tako so ga klicali v Šoštanju, star 18 mesecev je dobil brata Jožeta.

Z nepolnimi šestimi leti je začel obiskovati II. osnovno šolo v Šoštanju, vseh pet razredov je izdelal s prav dobrim uspehom. Po končanem petem razredu in po opravljenem sprejemnem izpitu leta 1933 je šolanje nadaljeval na celjski gimnaziji.

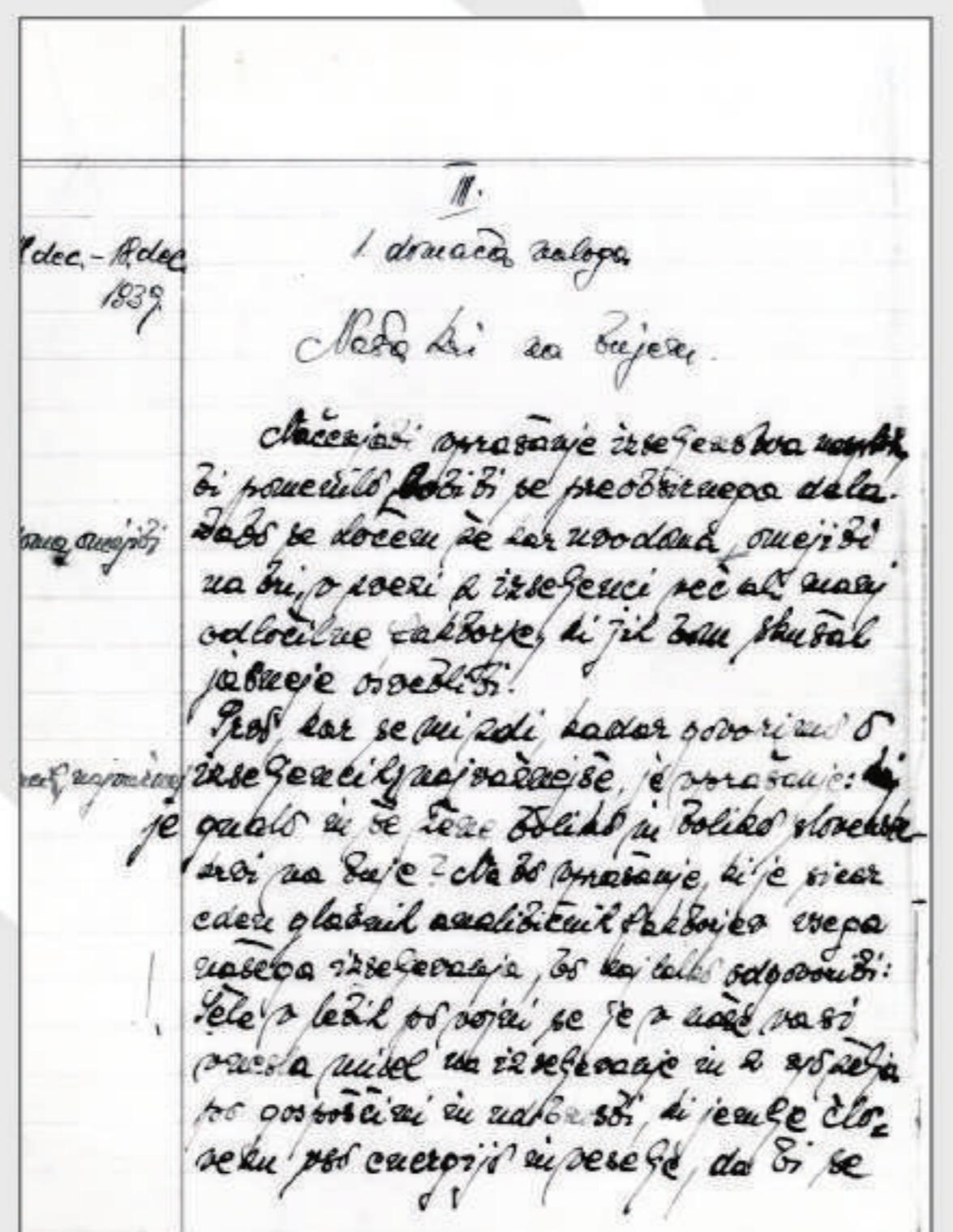
Karel Destovnik in brat Joži

Karel z bratom Jožijem 1925. leta

Karel Destovnik, star 4 leta

Šolski spis z naslovom Naša kri na tujem

Na svojo pisateljsko sposobnost je opozoril že v šolskih spisih, ki kažejo izredno zrelost, samostojno mišljenje in prebujeno nacionalno zavest. Velikokrat pa so ostali njegovi spisi neocenjeni, saj je bila njegova sicer na pogled lepa pisava težko berljiva.

Prva znana fotografija Karla Destovnika z očimom in materjo (1924)

Na šolskem izletu v zagrebškem Maksimiru 1939. leta. Od leve proti desni: Kopšič, Lado Pohar, Vilko Nemec, Tone Arzenšek, Karel Destovnik in Stane Sotler.

Šolski izlet na Rab, maj 1937. Z leve: Karel Destovnik, Ivan Naglič, Tone Arzenšek, Vladko Zalar.

V tistem času je bil po vsej Šaleški dolini ravno Šoštanj znan kot eno največjih in najbolj živahnih mest. Mladi so se družili na sokolskih sestankih, raznih kulturnih večerih, pripravah na igre in nastopih, športnih dogodkih, ob vročih poletjih so se kopali ob Brišnikovem jezu ob Paki. Karli je bil tudi izvrsten v igranju namiznega tenisa, odbojke, nogometa ...

Na Žmavčevem travniku, 1938. leta v Šoštanju. Od leve proti desni: Ivica Šmigovc in Dragica Šumer (sedita), Janez Platzer, Vladka Šmigovc in Karel Destovnik.

Za železniško postajo leta 1939, Karel Destovnik je osmi z leve, ob njem Marija Medved.

Ob koncu šestega razreda pa so na vlaku, med vožnjo od Žalca proti Šoštanju, pri Kajuhu našli pismo z ilegalno vsebino. Obtožen je bil sodelovanja pri širjenju komunističnih idej in izključen za vselej s celjskih gimnazij. Po posredovanju ravnatelja celjske gimnazije se mu je uspelo vpisati na mariborsko gimnazijo. Zaradi sovražne komunistične propagandne dejavnosti in spodkopavanja temeljev države naj se takoj po prejemu tega dopisa dijak Karel Destovnik iz Šoštanja nemudoma odstrani iz gimnazije, prepovedan pa mu je tudi vpis na katerokoli drugo celjsko gimnazijo.

Ob Brišnikovem jezu na Paki v Šoštanju 1939. leta

Veliko časa je posvečal kulturni in politični dejavnosti tako v Celju kot v Šoštanju. Od leta 1936 je bil član SKOJ-a, politične mladinske organizacije jugoslovanske Komunistične partije. Na celjski gimnaziji je priredil nekaj odličnih proslav, vodil literarni krožek ter bil nasploh zelo prizadeven dijak. Svojega prepričanja ni branil le pred sošolci, temveč tudi pred profesorji. Posebej živahne debate so se razvile s profesorjem verouka, dr. Hanželičem.

Iz Šoštanja se je v solo vsak dan vozil z vlakom. Na vlaku se je družil le z enako mislečimi tovariši, s katerimi so na poti prebirali napredno literaturo in prepevali revolucionarne pesmi. V tej stalni družbi je bila med drugimi tudi Marija Medvedova, njegova prva ljubezen.

Karli nogometnaš: Mladinski nogometni klub Šoštanj, avgust 1937

Marija Medved je obiskovala srednjo trgovsko šolo oziroma trgovsko akademijo v Celju. Izhajala je iz ene najbolj uglednih družin v Šoštanju. Njen oče se je ukvarjal z nakupom in prodajo lesa. Kot eni redkih so imeli doma pisalni stroj, na trgovski akademiji pa se je naučila na stroj tipkati desetprstno.

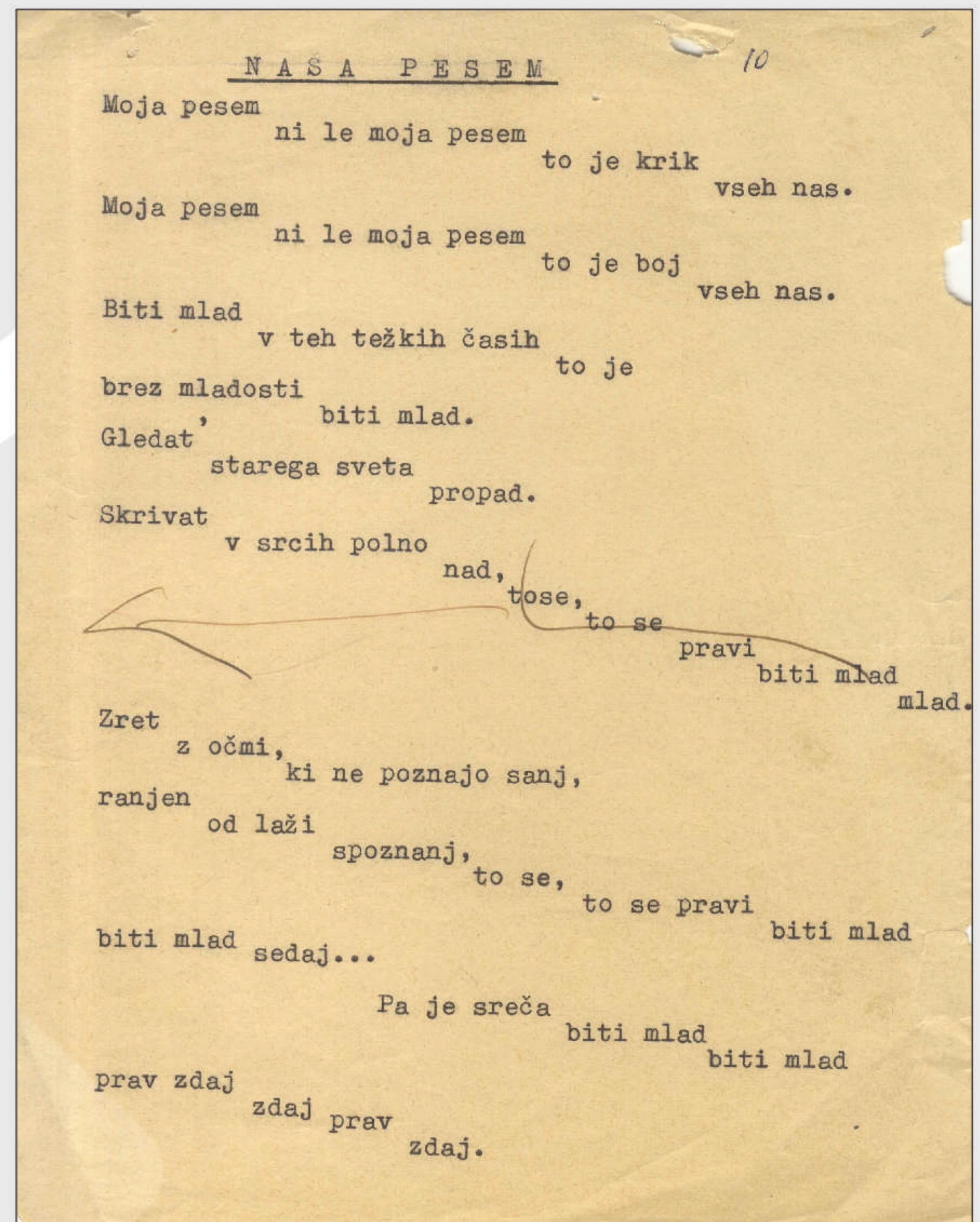
Marija Medved

V svojih pesmih je opozarjal na socialne krivice in tako želel spremeniti svet na boljše. Svojo identiteto je skrival za umetniškimi imeni Drago Jeran, Blaž Burjevestnik, Peter Kalin, Matevž Pečnik, Jernej Puntar in Kajuhov Tonč.

Otrokovo pismo Jezuščku

*Gospod kaplan mi večkrat
je o Tebi pravil
in rekel je, da dober in usmiljen si,
da si otrokom mnogo lepega napravil.*

*Veš, name Miklavž je že pozabil,
je žogo Milanu, copate, vlak prinesel,
a prošnjo mojo je odbil.
Jaz sem le to ga prosil, da oče naš bi več ne pil.
Ti, Jezušček, Ti me ne boš pozabil?
Vem, da ne boš,
ker tudi Ti si reven bil, kot mi
in veš, da je težko ubogim.*

Pretipkala je prve Karligeve pesmi, namenjene objavi v Slovenski mladini. Tako kot Karli je bila tudi Marija izvrstna recitatorka, vsestranska pomočnica pri kulturnih in drugih prireditvah. Oba sta bila globoko zavedna Slovenca, njuno veliko tovarištvo je počasi preraslo v ljubezen.

Karel Destovnik, Marija Medved, Vlado Weingerl

Marija Medved in Karel Destovnik na sprehodu v Šoštanju leta 1940

Moji edini, ki jo ljubim za spomin.

Pred odhodom v Maribor se je poslovil od Marije, v spomin pa ji je podaril svojo sliko s posvetilom na hrbtni strani slike: Moji edini, ki jo ljubim za spomin.

Od tega časa naprej sta se le redko videla, njuna srečanja so bila le ob šolskih počitnicah. Razvila se je obširna korespondenca med Mariborom in Šoštanjem, med Karlijem in Marijo. Karlijeva pisma in dopisnice namenjena Mariji Medvedovi hrani Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana, pisma in dopisnice Marije namenjene Karliju pa Knjižnica Velenje. Na začetku so bila Karlijeva pisma naslovljena na Marijin domači naslov, ko pa se je vse skupaj zaradi policijske kontrole in cenzure pošte začelo znova zapletati, pa na naslov Marijine starejše sestre Juste, poročene Kortnik.

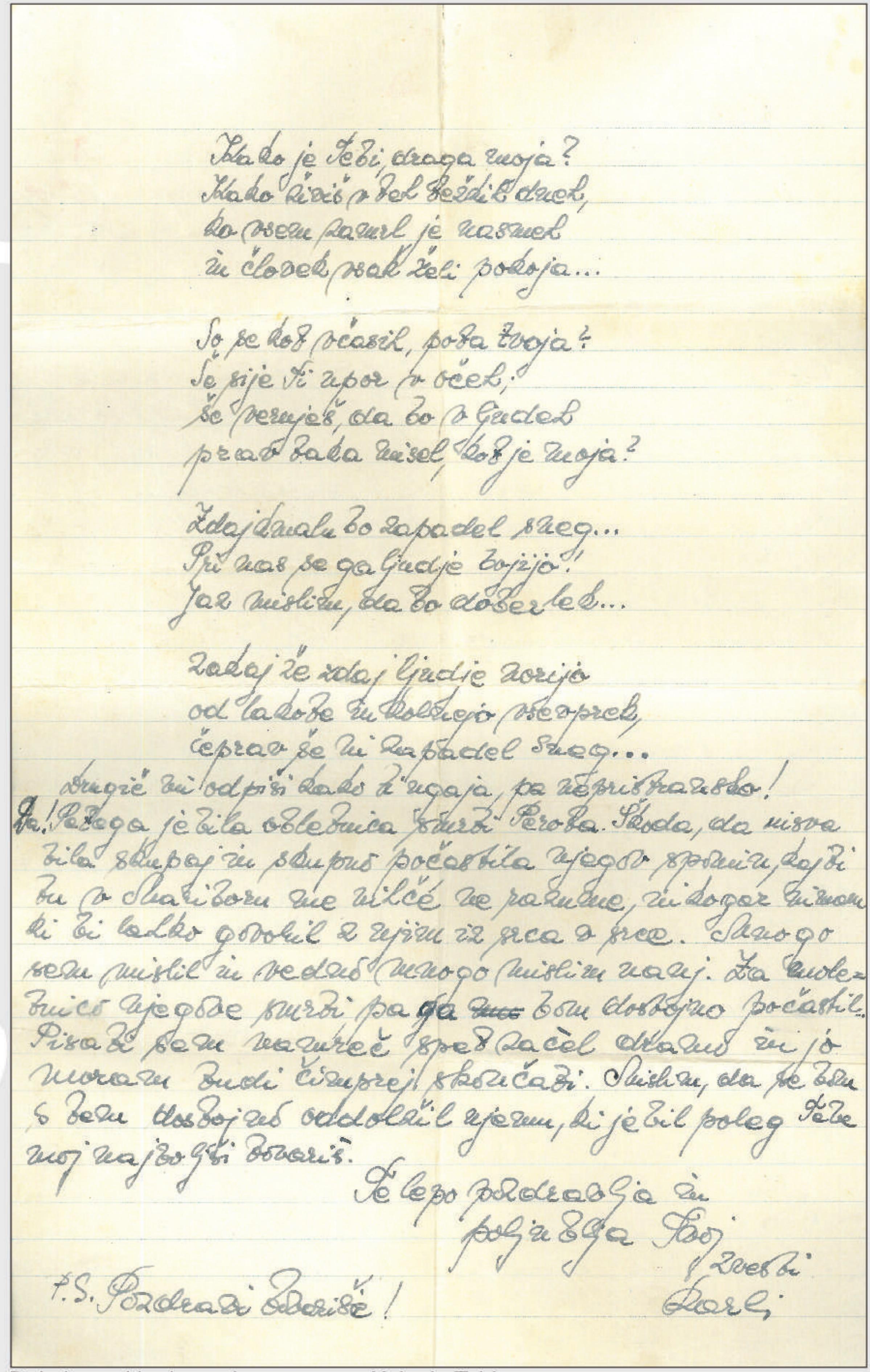
Karlijeva pisma ne govorijo le o vroči ljubezni, ki jo je Karlji čutil do svoje Mičice, iz vseh pisem veje neomajna mladostna moč in volja po uveljavitvi njegovih intelektualnih sposobnosti. Pisma so zrcalo njegovega mišljenja, čustvovanja in njegovega, včasih celo presamozavestnega in prenostranskega, presojanja posameznih dogodkov. V svojem prvem pismu je pikro ocenil svoje akademsko izobražene učitelje, razmere na šoli ter njegov „veličasten sprejem“ na mariborski gimnaziji.

*To kar je bocenem truk, kar se je mne
voda, kar obesou source in kar si oljaju zelja, ne to ti
zame si. Bocenim drecessu source, pa boš videla, da se zure
jo brez njega; mneni si oljaju zelja, bodo bogato zeljo
polno sli in uoci, pa boš videla da bo zelilo in izgubili.
Tu zrcan mneni sebe, mneni bori boš drevo brez koca, zato le-
čui brez kula. Kelci se ostalo, bilo bi del italcev, mnenos
druž, zoda o moji ubraajosti bi se vse podelo in učene luke,
če tako dobro luke, klici mni svetla v prazbo in belino
nasih dne, ne bi biles peč.*

Izpoved njegove ljubezni

*Se pozdradio in izkuštevščina, hudičevanje
pedantov in klérikalca. Že prav urab me i do
varoval, "Glorio! Te voleš in dijek, kaj?" Pa pa tenu
ga pabil, "če mas dober res je pa mas čebel". Za
madelca in do namerjajočim življenjem. Za lažnico
litotenuča zbab toni in cel. Za gnatovino? Njazec
Pobokarja. Za verouk defendarja Zopodice. Klasic
pravico. In ga pozdaj ne pozreduj ka. Toda že
je delo, da mneni ne morejo niceser vere
in bil bim pod vsem izpraten vod in zarka.*

Del pisma, v katerem govori o učiteljih.

Del pisma, kjer je napisana pesem Kako je Tebi ...

Januarja leta 1941, star komaj 18 let, je bil vpoklican na „orožne vaje“, čeprav še ni bil vojni obveznik. V resnici je bil poslan v koncentracijsko taborišče za politične kaznjence v Srbijo. Takratna oblast je tja internirala slovenske, bosanske in makedonske komuniste. Poslali so jih v pozabljeni kraj na drugem koncu sveta, kjer so se v Ivanjici na postaji celo fotografirali. Tako so vendarle imeli dokument na tisti mrzli januar 1941. Kljub težkim pogojem je bilo v Međurečju življenje pestro. Interniranci so prirejali predavanja in kulturne večere in s tem preprečili poskuse zatiranja napredne misli.

Skupina Slovencev na poti v Medjurečje; Kajuh v zadnji vrsti s stisnjeno pestjo

Karli je imel s seboj tudi droben temno moder zvezek, v katerega je vpisoval razne dogodke in revolucionarne pesmi. Zapis se začne s 23. 1. 1941. V beležko sta poleg Kajuha pisala tudi Janez Platzer in Tone Arzenšek. Največji dogodek je bil, če je kdo prejel pošto od doma ali celo paket. Pošte ni bilo veliko, tudi domači so sprejemali od njih zelo malo pisem, saj jih je večino zasegla stroga cenzura. Ohranjena so 4 pisma in 4 dopisnice, naslovljena na Marijo Medved. V to beležko je Kajuh zapisal tudi taboriško himno z naslovom Medjurečka I.

Medjurečka I

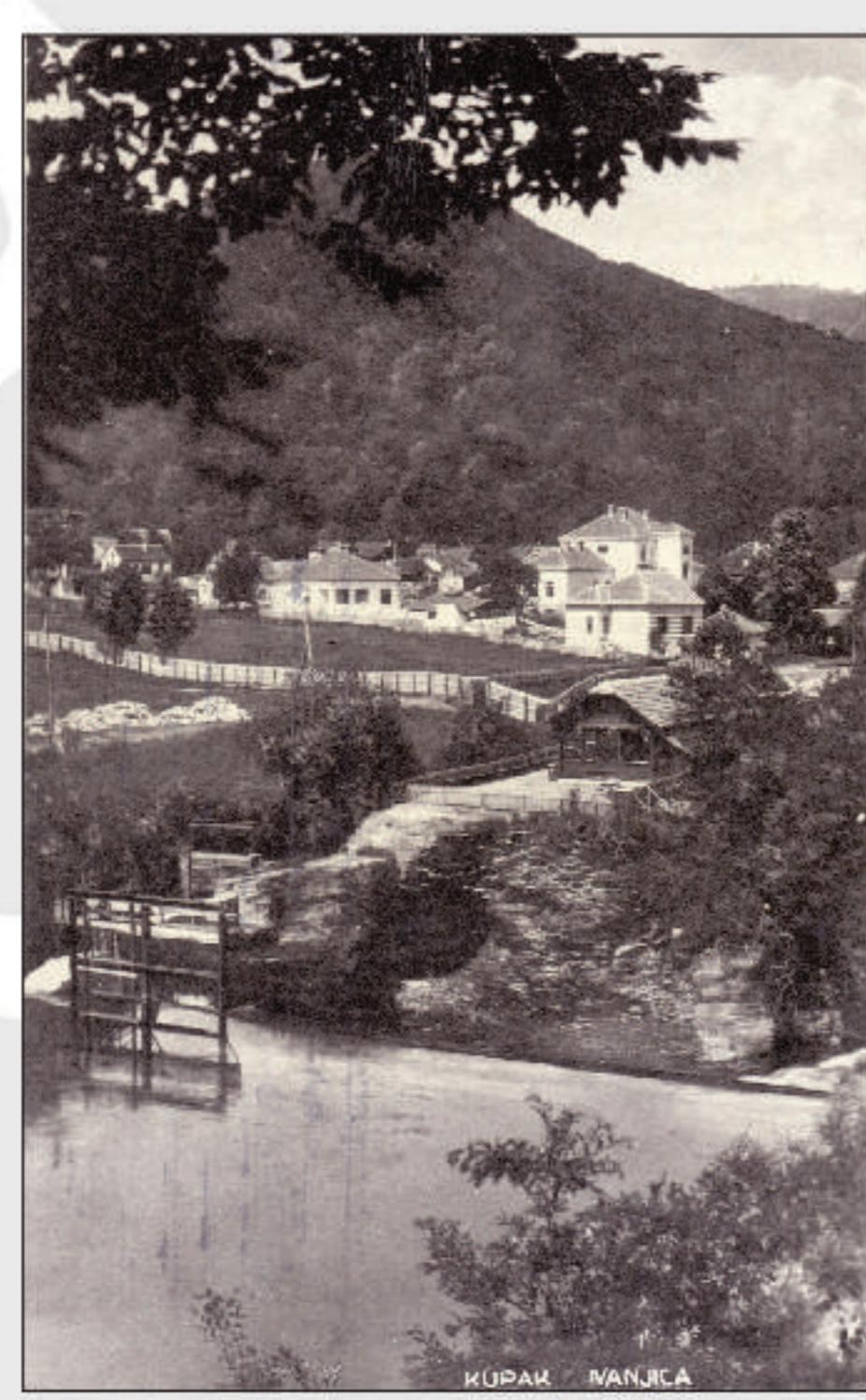
*Zdaj smo tu v Medjurečju zakopani
in odrezani smo od sveta.*

*Iz vseh krajev in dežel smo tu izbrani
mi, ki nočemo krivic – gorja.*

*A prišel bo čas
ko ves svet bo naš
in takrat vsakdo
živel bo lepo.*

*Nas v barake so lesene zdaj zajeli,
da preprečili bi svoj propad,
ali mi smo vsi pogumni – smeli,
v srcih naših je prepolno nad.*

*Tisti pa ki še
na svobodi ste
stopajte krepko
v novi svet naprej.*

Razglednica iz Ivanjice

Dopisnica iz Ivanjice

Dopisnica iz Ivanjice